

Aktívni Slováci

vo Veľkej Británii

Slovenské centrum v Londýne oslávilo 19. júna piate výročie svojho založenia. Ako nezisková organizácia vzniklo v máji 2004, zhodou okolností v čase vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie. Medzi základné aktivity centra patria starostlivosť o Slovákov vo Veľkej Británii, riešenie ich potrieb a prezentácia Slovenska. Už piaty rok má napríklad na starosti organizáciu účasti takmer desiatich stredoeurópskych krajín, ich turizmu a kultúry na druhom najväčšom národnostnom festivale v Londýne (Thames Festival), ktorý zastrešuje primátor mesta a prichádza naň počas dvoch víkendových dní až 900-tisíc ľudí. Po dva roky mali Slováci v novej európskej dedine už dva stánky, čím sa radia medzi väčšie prezentačné skupiny. Centrum pri tom spolupracovalo s niektorými vyššími územnými celkami. Populárnymi boli aj plavby po Temži. Konali sa každé dva-tri mesiace a zúčastňovalo sa ich osemdesiat i viac ľudí, Slováci pozývali naň ľudí z iných európskych štátov aj svetadielov. Divadelnému ústavu v Bratislave sme pomáhali pri prezentácii slovenskej drámy na festi-

vale v Londýne. Vo februári 2008 sme znovu zorganizovali bál, tentoraz sme ho nazvali Slovensko-britský bál, kde partnerom bolo aj Veľvyslanectvo SR v Londýne. Na jedno z najväčších a najvýznamnejších kultúrno-spoločenských podujatí organizovaných Slovenským centrom v Londýne prišli aj podpredseda vlády SR a iní významní hostia slovenskej a britskej spoločnosti.

Od svojho vzniku sa Slovenské centrum zúčastňuje stálych konferencií *Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí* v Bratislave, spolupracuje s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSZZ), so Svetovým združením Slovákov v zahraničí (SZSZ), s Maticou slovenskou, s viacerými krajskými spolkami a združeniami i jednotlivcami. Veľmi si ceníme pomoc a dôveru dobrovoľníkov a našich investorov, najmä Sláva Biroša a Anny Čopianovej. Na všetky naše aktivity nemáme dosť peňazí, tak sa obraciame na investorov. Vypracujeme plán splátok a percento úrokov. Je to nový fenomén v krajských komunitách, hoci v Amerike v krajských začiatkoch bola takáto forma bežná. Ak by sme však nepristúpili na takýto štýl financovania, naše vízie by ostali iba na papieri. Nedá sa spoliehať iba na grantový systém z ÚSZZ, ktorý nemá priority s dlhodobými cieľmi komunit, ako sú napr. investičné projekty, ktoré by dopomohli bárs ku kúpe Slovenského domu aj v západných krajinách. Vyššia pomoc s jasnými pravidlami a dlhodobou víziou je priam nevyhnutnosťou tak pre krajanov, ako aj pre štát, ktorý sleduje svoje politické a obchodné záujmy aj za hranicami Slovenska.

Je nás viac ako stotisíc

Podľa štatistík Ministerstva vnútra Veľkej Británie (MV VB) sa od mája 2004 do mája 2009 zaregistrovalo na prácu na Britských ostrovoch 100-tisíc Slovákov. Pred rokom sa však tento údaj neoficiálne odhadoval na takmer 200-tisíc. Kto žije v Londýne či v iných oblastiach Veľkej Británie, vie, že mnohí Slováci sem prichádzajú a zdržiavajú sa tu bez toho, aby sa oficiálne registrovali. Nie každý to považuje za potrebné a užitočné, hoci pracujú nelegálne a môžu za to byť, vrátane svojho zamestnávateľa, finančne postihnutí. Štatistika MV VB uviedla, že tento rok sa s ohľadom na všeobecnú hospodársku krízu vrátila naspäť na Slovensko asi tretina ľudí. I tak nás je tu stále viac ako stotisíc.

Takýto počet migrantov vo Veľkej Británii posunul Slovensko v rámci nových členských krajín EÚ na druhé miesto, za Poliakov a pred Litovčanov. Pri analýze sa sleduje i to, v ktorých sférach Slováci na ostrovoch pracujú. Nastal ohromný posun oproti našim pôvodným štatistikám, ktoré zovšeobecňovali, že robíme ako aupairi, pomocné sily v reštauráciách, hoteloch, na farmách alebo stavbách. Oficiálne zdroje v súčasnosti konštatujú, že 45 % našich ľudí pracuje v administratíve, v biznise a manažmente. Druhá najväčšia skupina Slovákov (20 %) pracuje v hotelierstve, po 6 % v poľnohospodárstve a v priemysle, po 4 % v potravinárstve, obchode a v zdravotníctve, 2,5 % v stavebníctve, 1,6 % v oblasti rekreácií a oddychu, 1,3 % v doprave.

Je to veľmi potešujúca bilancia, pretože naša komunita má najväčšie percentuálne zastúpenie zo všetkých komunít v administratíve, biznise a manažmente, čím sme predbehli aj Poliakov. Týmto sa potvrdzuje jej vysoká kvalifikovanosť, čo je však, naopak, veľká strata pre Slovensko.

Napriek týmto údajom však prevláda fakt, že mnohí Slováci prichádzajúci do Británie si osobne veľmi neveria. Pociťujú neistotu násobí to, že diskriminácia voči občanom východného bloku pretrváva i po vstupe týchto štátov do EÚ. Briti radšej zamestnávajú ľudí zo západu, pretože tí zmýšľajú inakšie ako my, a najmä sa správajú suverénnejšie. Jednoducho, Slováci musia sami na seba pracovať, aby nabrali sebaistotu. Sebavedomejší sa stávajú cez vlastné vzdelanie, cez mnohoraké zručnosti, ale oboje neraz býva závislé od aktívnej znalosti angličtiny.

Začínal som ako aupair

Od pätnástich rokov som sa venoval folklóru, spája sa mi to s banskobystrickými súborami Matičiarik, Dratvárik, Spievanky, Urpín. Mohli sme cestovať, otvárali sa nám oči, nasávali sme impulzy. Boli sme v Kanade, New Yorku, precestovali sme kus Európy. V Londýne po prvý raz roku 1996. O tri roky neskôr som doň prišiel za prácou. Mal som 19 rokov, absolvoval som vojenčinu, na vysokú sa mi nepodarilo dostať, nemal som osobné záväzky. Mój najstarší brat sa práve vtedy rozhodol oficiálne emigrovať z Londýna do Kanady. Vznikla otázka, kto ho nahradí v rodine, kde pôsobil ako aupair. Nahovoril mňa.

Moja mama opakovane hovorievala, choďte vonku, zarobíte si tam, a potom sa vráťte. Aupaira som robil presne dva roky, ako mi kázali moje pracovné víza. Zo začiatku som opatroval tri deti, a každé božie ráno som chodil upratovať krčmu. Učil som sa vtedy najmä anglický jazyk. Neskôr som sa presťahoval z vidieka do Londýna a vybavil som si študentské vízum. Aktívnejšie som začal študovať biznis a administráciu, neskôr som sa prihlásil na univerzitu a vyštudoval som bakalára v medzinárodných vzťahoch.

Ak prestanete s aupairstvom, táto práca sa vám stane istým spôsobom vnútorne zavretá. S istou nostalgiou však spomínam

na to, že v tejto komunite sa nám ľahšie stretávalo. Chceli sme sa stretávať. Hranice vtedy neboli až natoľko otvorené ako po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie. V dome, kde som býval, sme často organizovali spoločenské párty. Pozývali sme na ne aj ľudí iných národností, ktorých sme poznali už ako aupari alebo v škole. Prerástlo to do rozmerov, že dom nám začal byť malý, šesťdesiat ľudí sa do neho jednoducho nenapratalo. Tak som i za pomoci Folklorneho súboru Morena zorganizoval slovenskú a českú párty v Camden Town na severe Londýna. Vtedy akoby sa roztrhlo vreco. Párty sa začali organizovať na mnohých miestach.

Hľadanie Slovenského domu

Stále mi však niečo chýbalo. Slovákom a Čechom prichádzajúcim do Veľkej Británie pri ich počiatkových problémoch pomáhala charita Velehrad. Sídlila blízko našej a českej ambasády na Notting Hill Gate. Mohli sa tam porozprávať, ponúkla sa im pomocná ruka. Mali sme tam cimbal, začala pôsobiť cimbalová muzika. Ja som mal harmoniku, vznikla naša hudba Karpaty. Čoskoro sme spolu s Petrom Dančom založili ľudový súbor s týmto názvom, po Morene druhý slovenský súbor v Londýne.

Vtedy to žilo. Stretávali sme sa každý víkend, zabávali sa, vymieňali si informácie. Bola tam kaplnka, vo Velehrade sídlil náš kňaz, inokedy moravský, slúžili omše pre všetkých. Bohužiaľ, zmenou farárov, sú už na londýnskej diecéze, sa mnohé vytratilo. Dom ešte slúži, ale už nie na takom živom kontakte ako predtým. Ostali sme akoby na ulici.

Vyhľadal som Slovenský kruh vo Veľkej Británii. Pôsobil som v ňom istý čas ako kultúrny tajomník. Naše mladé názory sa však nestretli s porozumením staršej generácie, tak sme sa rozhodli zodpovedať si za svoje záležitosti sami. Už pri pôsobení v Morene som si uvedomil, že nám chýba prezentácia Slovenska a slovenských tradícií. So súborom Karpaty sme začali naplno organizovať slovenské večery, aby sme mohli prezentovať našu krajinu a spolu sa kultúrne realizovať. Podujatia sa konali v poľskom kultúrnom inštitúte v juhovýchodnej časti Londýna.

Doteraz musíme na prezentáciu Slovenska využívať kultúrne domy alebo centrá iných komunít. Národné domy majú Poliáci aj iné slovanské komunity prichádzajúce sem z juhu a východu Európy. To nás podnecovalo, aby sme podobný získali aj my pre Slovákov, čo dlhšie žijú v Británii. Intenzívne sme zháňali primerane veľké domy, ktoré by sa dali odkúpiť, prerobiť. Už sme mali architektonické skice, ako by Slovenský dom a kultúrne či obchodné centrum v ňom mali vyzeráť. Nastavili sme to tak, aby si dom po čase na seba zarobil, povedzme reštauračnými a inými službami. Zastrešil by stálejšiu školu, škôlku, organizovali by sa v ňom výstavy, premietali filmy, konali obchodné a iné prezentácie.

Zakaždým to stroskotalo na nedostatku peňazí. Viacerí sme boli ochotní vziať si úver, ale aby sme získali depozit od britského štátu, museli sme mať vlastný kapitál. Obrátili sme sa na Slovenskú republiku, no ani pri intenzívnom hľadaní sme zatiaľ nenašli porozumenie. Všetky naše požiadavky o pomoc a návrhy na riešenia ostali v úradníckych zásuvkách.

Hoci je veľmi náročné uskutočniť náš cieľ, nestrácame ho zo zreteľa a budeme sa usilovať dosiahnuť ho. Zákonite sa v Londýne porovnávame s inými komunitami. A pýtame sa, ako je možné, že viaceré štáty zaradené do bývalého sovietskeho politického bloku majú vynikajúce priestory na prezentáciu svojich kultúr, turizmu, kultúry, školstva. Patria medzi ne napríklad aj Rumunsko a Bulharsko, ktoré boli prijaté do Európskej únie neskoršie ako Slovensko. Istý čas som pôsobil ako dobrovoľník v českom centre a českom

turizmu a podľa tohto vzoru sme dopomohli aj k založeniu Slovenského centra v Írsku a chceme sa pričiniť o to, aby sa istá sieť vytvorila aj v iných krajinách, kde mladí a tvoriví ľudia zo Slovenska žijú v početnejších komunitách.

Ak si schopní a flexibilní ľudia neurobia veľkorysejšie projekty, podobne ako ich realizovali viaceré stredoeurópske komunity, nebudeme mať ani v hlavnom meste Veľkej Británie dostatočne domovský pocit. Domov, do ktorého by mohli prísť aj Briti a zahraniční turisti a dozvedieť sa o krásach prírody, architektúry, kultúre Slovenska.

Prezentácia Slovenska

Bez svojho domu sme začínali spoločensky tím, čomu sa u nás hovorí diskotéka. Stretávalo sa na nich šesťsto až tisíc Slovákov a Slovákov, Čechov aj ľudí iných slovanských národností. Potom sa v stredisku v Camden Town Hall, nachádzajúcom sa v širšom centre Londýna, začali organizovať česko-slovenské párty. Sprevádzajú ich koncerty Petra Nagy, Jaromíra Nohavicy, vystupovali na nich Vidiek, IMT Smile a iné popredné skupiny zo Slovenska alebo z Česka. Organizuje ich Štefan Krasňanský spolu s Martinom Zbojovským, ktorý si na severe Londýna otvoril obchodík, kde predáva slovenské a české potraviny.

Pred tromi rokmi vznikla pri Slovenskom kruhu vo Veľkej Británii sobotná poobedňajšia škola. Vyučujú sa v nej slovenský jazyk, slovenská história i geografia Slovenska. Záujem o ňu je veľký, počet detí narastá. Problém je iba s lokáciou školy, pretože nemôže byť výhodná pre všetkých. Začalo sa vyučovať na severe Londýna, kde sa zdržiava asi najviac Slovákov, teraz je však škola na juhu.

Postavenie medzi veľkými menšinami

Keď som začal pred tromi-štyrmi rokmi zisťovať, aká je menšinová politika Veľkej Británie, úfal som sa, že sme pomerne početná komunita. Lenže v krajine žijú viaceré komunity usadené v podstate už na historickej tradícii, napríklad indická, pakistanská alebo afro-karibská komunita. Na britskom ministerstve zahraničných vecí som zistil, že menšinové práva nelimituje početnosť národnostných komunít. Hlavným kritériom je, ako sa prezentujú na verejnosti, ako sa vedia združiť a najmä lobovať.

Možnosti sú teda reálne, pretože našou prácou odvádzame dane do britskej kasy, a teda aj britská strana by mala urobiť niečo pre Slovákov. Len je to, prirodzene, veľmi náročné. Musíme sumarizovať a predložiť kvalifikované podklady. Najdôležitejšie je zverejňovať o Slovensku a o nás v Británii čo najviac informácií a najmä spracovať štatistiky našej komunity podľa oblastí. Pred tromi rokmi sme preto vytvorili vlastnú webovú stránku (www.slovakcentre.co.uk). Naplníme ju množstvom užitočných rád a zaujímavých informácií. Čitatelia našej stránky sa môžu od septembra tešiť na úplne nový dizajn, ktorý sme pripravili k nášmu piatemu výročiu.

Komunikácia cez SK Magazine

Na povznesenie sebavedomia slovenskej komunity a upevnenie hrdosti na Slovensko ma slúžiť aj dizajn časopisu SK Magazine. Časopis vydávame súbežne popri elektronických informáciách (www.skmagazine.eu). Tlačíme ho v náklade 10-tisíc kusov, vychádza každé dva mesiace, doteraz sme vydali sedem čísel. Pri formovaní jeho obsahu sme mali na zreteli rovnocenné mapovanie života v krajskej komunite i propagáciu Slovenska. Časopis prináša informácie o Slovákoch, ktorí vo Veľkej Británii už niečo dokázali (a predstavujeme aj našu komunitu v Írsku), aj o Slovensku. Vychádza dvojjazyčne, aby sme si cibrili angličtinu medzi sebou. Viac

Slovensko-britský bál, 22. 2. 2008

ako polovicu nákladu distribuujeme na Slovensko, propagujeme ho na všetkých úrovniach verejnej a štátnej správy, v obchodných spoločnostiach, organizáciách cestovného ruchu. SK Magazine používajú ako učebnú pomôcku na anglickom jazyku vo viacerých slovenských školách, pretože popri slovenských reáliách majú v ňom informácie aj o britskej kultúre. Týmto sledujeme aj to, aby mladá slovenská generácia lepšie pochopila život Slovákov žijúcich v zahraničí.

Časopis zároveň formujeme ako mostové prepojenie s Veľkou Britániou. Kanály vytvárame cez našu ambasádu v Londýne, cez slovenské spolky v Británii, pričom ho distribuujeme na slovenské zastupiteľské úrady po celom svete. Chceme sa predstaviť čo najširšiemu okruhu Britov. Aby sme oslovili strednú a vyššiu vrstvu s vplyvom, obraciame sa na britské obchodné komory, biznis centrá, úrady, knižnice, špičkové hotely. Cez balíkových prepravcov sme sa dostali na sieť 35 veľkoobchodov.

Dalo by sa preto predpokladať, že o ňom vedia mnohí vplyvní ľudia. Veľkorysejšiu podporu tohto projektu, okrem morálnej, sa nám však doteraz nepodarilo nájsť. Ba pripadá mi až absurdné, keď sa z Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí po dvoch rokoch vychádzania časopisu oficiálne pýtajú, ako by sme vedeli prezentovať Slovensko v zahraničí. Na porovnanie len dodám, že Česká republika na jeden slovenský komunitný časopis dáva zo svojho rozpočtu 1,5-2 mil. českých korún a majú tam tri časopisy určené pre Slovákov, navyše každý ešte dostáva finančné dotácie v státisícoch korún od ÚSZZ. Na náš magazín sme z ÚSZZ dostali 170-tisíc Sk, teda 5643 eur.

Po nenaplnených prísluboch sme sa ocitli v situácii, keď s ohľadom na nedostatok finančných prostriedkov zvažujeme vydávanie SK Magazinu prerušiť. Zatiaľ však nepripúšťame jeho zánik.

Hľadanie partnerov doma

Slovenské centrum v Londýne sa aktivizuje smerom k Slovenskej republike vo viacerých smeroch. Navrhovali sme zjednodušiť volebný systém. Dávali sme konkrétne podnety na to, aby sa voliči žijúci v zahraničí mohli registrovať elektronicky. Usilovali sme sa, aby si to osvojilo aj vedenie Svetového združenia Slovákov v zahraničí (SZSZ). Naš podnet prijali aj účastníci *Stálej konferencie Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí*, dostal sa dokonca do oficiálneho uznesenia. Ale tým sa to skončilo. Nikto – ani SZSZ, organizácia s cieľom zastupovať nás a riešiť naše problémy – pre to

Počas Thames festivalu spolu so Slovákmi z Maďarska v rámci projektu Európskej komisie Mládež v akcii

nič neurobil. Takže sa musia aktivizovať jednotlivci zo zahraničia, hľadať osobné kontakty vo vláde SR, v parlamente. Snažíme sa lobiť, lenže je to strašne rozdrobené a v konečnom dôsledku sa mŕňa podstatný úžitok.

Aj na tomto príklade (a je ich viac) vidno, že Slováci žijúci v zahraničí už nemajú vo vedení SZSZ svojich zástupcov, aby im pomáhali riešiť nie lokálne, ale globálne problémy nášho života v zahraničí, a tým vrátili dôstojnosť a rešpekt voči slovenskej vláde a verejnosti.

Navrhovali sme aj to, aby slovenská vláda vytvorila systém pôžičiek pre študentov, ktorí sa chcú vzdelávať v zahraničí. Počet mladých ľudí zo Slovenska študujúcich v zahraničí nie je totiž zanedbateľný. Vstrebávajú vedomosti i hodnoty iných kultúr, získavajú ďalšie rozmery vo vzdelaní aj užitočné skúsenosti pre know-how uplatniteľné časom u nás doma. Ak sa vrátia domov, sú obohatení o demokratické, vedomostné a praktické hodnoty západnej spoločnosti.

Ani toto však nie je jednoduché. Sám som si musel zobrať na štúdium pôžičku z Veľkej Británie. Aké by bolo pre našinca povznášajúce, keby odchádzal do sveta študovať s podporou zo Slovenska. A s jasnými pravidlami, ktoré musí dodržať. Mal by vďaka aj záväzok, že ho musí splatiť Slovenskej republike. Úroky nie sú vysoké, ale aj tak by na tom Slovenská republika dlhodobo zarobila. Tvrdím, že by to nezaťažilo štátny rozpočet ani komerčné banky.

Už sa zdalo, že sme s pôžičkami na dobrej ceste, ale prišla do toho kríza a zrazu už nikto nechce s nami diskutovať. Rozumiem názorom doma, odmietajúcim podporovať vzdelávanie v zahrani-

čí. Ale je tu otvorený záujem mladých ľudí, nedá sa mu zabrániť. Takže aj v súčasnej situácii sa niekde musí začať s hľadaním riešení perspektívne výhodných pre Slovensko. Zdá sa mi pre štát užitočnejšie, ak bude od samého začiatku podrobne sledovať, ako odchádzajú ľudia zo Slovenska za štúdiom alebo za prácou, s čím sa vo svete stretávajú. Preventívne sa tak môže predchádzať väčším problémom.

Iné vlády už pochopili, že propagácia štátu je silným nástrojom. Že úradom sa lepšie pracuje s pomocou vlastných komunít usadených v zahraničí.

Nie sme bezmenní migranti

Kto sú tie zväčša bezmenné dva milióny Slovákov – či kto aký počet uvádza – vo svete? Nie sú to iba krajanští pešiaci. Mnohí sú styční dôstojníci, ktorí denne hovoria, odkiaľ sú. Keby sa skoordinovala a najmä už zaktivizovala Rada pre jednotnú prezentáciu SR v zahraničí, výsledky by boli podstatne úspešnejšie. Je našou hanbou, že Slovensko nemá vo svetovej metropole na Britských ostrovoch dôstojné zastúpenie. Minister zahraničných vecí Miroslav Lajčák v rozhovore publikovanom v ostatnom čísle SK Magazínu sa vyslovuje za otvorenie Slovenského inštitútu v Londýne. Nesľubuje, že bude v bombastickej podobe, ale že príde. Veríme, že po tomto sľube sa naozaj zriadi a že bude slúžiť na prezentáciu Slovenska aj pre našich občanov.

♦ Martin Hakel, riaditeľ Slovenského centra v Londýne, foto autor